Η γαστριμαργία (Jean Claude Larchet)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 29 Σεπτεμβρίου, 2008

Η γαστριμαργία είναι δυνατόν να οριστεί ως αναζήτηση της ηδονής του εσθίειν, με άλλα λόγια ως επιθυμία του εσθίειν για την ηδονή, ή ακόμη και αρνητικά σε σχέση με την αρετή, της οποίας συνιστά την άρνηση, δηλαδή ακράτεια του στόματος και της κοιλίας.
Το συγκεκριμένο πάθος εμφανίζει δύο κύριες μορφές: μπορεί ν' αποβλέπει κατά βάση στην ποιότητα των τροφών, οπότε πρόκειται για την αναζήτηση εύγευστων και εκλεκτών εδεσμάτων, και την επιθυμία τα εδέσματα να προετοιμάζονται επιμελώς· μπορεί ν' αποβλέπει κυρίως στην ποσότητα των εδεσμάτων και τότε πρόκειται για επιθυμία να τρώγει κάποιος πολύ. Στην πρώτη περίπτωση είναι η ηδονή του στόματος και της γεύσης το κατεξοχήν ζητούμενο και επιθυμητό στη δεύτερη περίπτωση πρόκειται γενικά για την ηδονή της κοιλίας και των οργάνων της πέψης. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις υπάρχει αναζήτηση ενός συγκεκριμένου τύπου σωματικής ηδονής· να γιατί η γαστριμαργία μπορεί να ταξινομηθεί μεταξύ των «παθών του σώματος».

Η γαστριμαργία, όμως, δεν προέρχεται άμεσα από τις ανάγκες του σώματος, μολονότι το σώμα εμπλέκεται άμεσα: απόδειξη τούτου αποτελεί το γεγονός ότι συχνά η επιθυμία υπερβαίνει την ανάγκη, ορισμένες φορές μάλιστα κατά πολύ, ιδιαίτερα στην περίπτωση της βουλιμίας (Ιωάννης Σιναϊτης, Κλίμαξ). Τούτο επιτρέπει να θεωρήσουμε τη γαστριμαργία και ως πάθος της ψυχής. Ο Ευάγριος εξάλλου την ονομάζει εμπαθή *λογισμό*, όπως άλλωστε και ο Αγιος Μάξιμος. Πράγματι, το σώμα παρεμβαίνει μόνο ως όργανο πραγμάτωσης της επιθυμίας της ψυχής (Συμεών Νέος Θεολόγος, Κατηχήσεις). Για το λόγο αυτό ο Ευάγριος μπορεί να γράφει: «Οι την σάρκα κακώς διατρέφοντες και πρόνοιαν αυτής εις επιθυμίας ποιούμενοι, εαυτούς μη ταύτην καταμεμφέσθωσαν».

Δεν βρίσκει ερείσματα η άποψη, ότι η τροφή είναι ίσως καθεαυτή ακάθαρτη και κακή ή ότι η ίδια η λειτουργία της θρέψης ίσως περιλαμβάνει κάτι κακό, που οδηγεί στη θεώρηση της γαστριμαργίας ως πάθους. Όπως λέγει ο Χριστός, «ου το εισερχόμενον εις το στόμα κοινοί τον άνθρωπον» (Ματθ. 15, 11), ενώ και ο Απόστολος Παύλος διδάσκει: «παν κτίσμα Θεού καλόν, και ουδέν απόβλητον μετά ευχαριστίας λαμβανόμενον» (Α' Τιμ. 4, 4). Η απέχθεια προς τις τροφές καθεαυτές ως κακών πραγμάτων θα ήταν «και επικατάρατον και δαιμονιώδες όλον», προσδιορίζει ο Αγιος Διάδοχος Φωτικής και προσθέτει: «Το από πάντων των παρατιθεμένων ή κιρνωμένων εσθίειν και πίνειν ευχαριστούντας τω Θεώ ουδαμώς τω κανόνι της γνώσεως μάχεται· "πάντα γαρ καλά λίαν"» (Γεν. 1, 31).

Το πάθος λοιπόν της γαστριμαργίας δεν έγκειται στην τροφή καθεαυτή ή την ποιότητά της, αλλ' εντοπίζεται στο συγκεκριμένο τρόπο της χρήσης της, όπως δείχνει ο Αγιος Γρηγόριος ο Μέγας γράφοντας ότι το κακό δε βρίσκεται στην τροφή, αλλά στον τρόπο απορρόφησης και κατάποσής της· να γιατί είναι εντελώς δυνατό να τρώγει κάποιος εκλεκτά εδέσματα χωρίς να διαπράττει κάποιο πταίσμα, ενώ η κατάποση πολύ πιο λιτών τροφών ενδεχομένως τον βαρύνει με πταίσμα.

Ωστόσο, το πάθος δεν εντοπίζεται ούτε και στην ίδια την πράξη λήψης τής τροφής, αλλά στον κύριο σκοπό και το στόχο τής πράξης, όπως έχει προσδιοριστεί από τον άνθρωπο. «Και επί της βρώσεως εν πράγμα εστι το φαγείν κατά χρείαν και το φαγείν δια την ηδονήν ο δε σκοπός εστιν ο ποιών την αμαρτίαν», προσδιορίζει ο Αγιος Δωρόθεος Γάζης. Το πάθος έγκειται λοιπόν στην συγκεκριμένη διάθεση του ανθρώπου έναντι της τροφής και της διατροφής/θρέψης, πιο συγκεκριμένα μάλιστα στην από μέρους του διαστροφή τής φυσικής εντελέχειας αυτών [Σ.τ.μ.: της τροφής και της θρέψης/διατροφής]. Πράγματι, η τροφή έχει δοθεί από το Θεό στους ανθρώπους με συγκεκριμένο σκοπό. Συνιστά διαστροφή στη χρήση των τροφών και κακή χρησιμοποίησή τους να τις θέτει ο άνθρωπος στην υπηρεσία άλλων σκοπών. «Τα βρώματα δια δύο αιτίας εκτίσθη: τροφής ένεκα και θεραπείας (Ισαάκ Σύρος, Λόγος). Οι ουν πάρεξ τούτων μεταλαμβάνοντες ως παραχρώμε νοι τοις εις χρήσιν παρά Θεώ δοθείσιν, ως τρυφηταί κατακρίνονται», γράφει ο Αγιος Μάξιμος. Ο άνθρωπος λοιπόν σέβεται τη φυσική σκοπιμότητα των τροφών και της θρέψης όταν τρέφεται εξ ανάγκης, για να συντηρήσει ή να προφυλάξει τη σωματική ζωή του και για να διατηρήσει ή να ανακτήσει την υγεία του· κάνει όμως παρά φύση χρήση της τροφής και της θρεπτικής λειτουργίας όταν τις χρησιμοποιεί ως μέσο απόλαυσης και ηδονής (Γρηγόριος Μέγας, Moralium liber – Ιωάννης Κασσιανός, De institutes coenobiorum – Δωρόθεος Γάζης, Διδασκαλία).

Η γαστριμαργία λοιπόν δεν έγκειται στην επιθυμία αυτής της ίδιας της τροφής, αλλά στην επιθυμία της ηδονής, που μπορεί ν' απολαύσει κάποιος με την κατανάλωση της τροφής. Να γιατί η κατάχρηση, που συνιστά το πάθος δεν περιορίζεται μόνο στη διατροφή πέρα από το σημείο που είναι ακριβώς απαραίτητο για την κάλυψη της χρείας του σώματος, αλλά εκτείνεται και στην αναζήτηση της ηδονής στα πλαίσια του αναγκαίου [ποσού τροφής].
Με το πάθος τής γαστριμαργίας, ο άνθρωπος πραγματώνει το κακό: αναζητώντας την απόλαυση στην τροφή, μετακινεί και τοποθετεί την επιθυμία τής τροφής και της ηδονής, που ακολουθεί την κατανάλωσή της, πριν από την επιθυμία του Θεού· εγκαταλειπόμενος λοιπόν στη σαρκική ηδονή, αποστρέφεται και στερείται της ηδονής των πνευματικών αγαθών, που γι' αυτόν είναι ανώτερα.

Η γαστριμαργική διάθεση κατά βάθος είναι ειδωλολατρική: οι άνθρωποι που παραδίνονται σ' αυτή έχουν «θεόν την κοιλίαν» κατά τη φράση τού Αποστόλου Παύλου (Φιλιπ. 3, 19). «Θεός μεν γαρ αισθητός η κοιλία τοις γαστροίς ούσι

δούλοις», παρατηρεί στη συνέχεια ο Αγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς. Πράγματι, μέσω αυτής, ο άνθρωπος προσφέρει θυσία στην κοιλία και το στόμα του αντί να θυσιάζει στο Θεό. Καθιστά κέντρο τής ύπαρξής του και ουσία τού είναι του την αίσθηση της γεύσης και τις θρεπτικές λειτουργίες και κατά κάποιο τρόπο υποδουλώνεται σ' αυτές. Ανάγει την τροφή σε αντικείμενο σημαντικής μέριμνας και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις σχεδόν αποκλειστικά, και κατά συνέπεια αμελεί αυτό που όφειλε να τον ενδιαφέρει και να τον απασχολεί πρωταρχικά, ακόμη και αποκλειστικά. Τη λατρεία που οφείλεται μόνο στο Θεό την αποδίδει στη γαστριμαργία· σ' αυτή μετακινεί και μεταφέρει τις επιθυμίες του, των οποίων ο Θεός αποκλειστικά έπρεπε να είναι το αντικείμενο. Μέσω του πάθους του, η τροφή αποκτά αξία καθεαυτή και χρησιμεύει στην αισθητή ηδονή αντί να θεωρείται δώρο του Θεού και να υπηρετεί το δοξασμό Αυτού που τη δημιούργησε. Στο σημείο αυτό και πάλι εντοπίζεται η απομάκρυνση από τη φυσική εντελέχεια, που είναι επίσης η ευχαριστία προς το Θεό. Ο ίδιος ο Χριστός αποκαλύπτει τη σκοπιμότητα και μας δίνει το παράδειγμα της φυσιολογικής διάθεσης και στάσης, όταν ευχαριστεί τον Πατέρα πριν μοιράσει την τροφή στα πλήθη που Τον περιβάλλουν (Ματθ. 15, 36· Μάρκ. 8, 6· Ιωάν. 6, 11.23). Ο δε Απόστολος Παύλος επιβεβαιώνει σαφέστατα ότι ο Θεός δημιούργησε τις τροφές για να λαμβάνονται «μετά ευχαριστίας» (Α' Τιμ. 4, 3), συμβουλεύοντας το δέον: «Είτε ουν εσθίετε είτε πίνετε είτε τι ποιείτε, πάντα εις δόξαν Θεού ποιείτε» (Α' Κορ. 10, 31). Η γαστριμαργία συνιστά πραγματική διαστροφή από τον ουσιαστικό σκοπό τής τροφής, που είναι η ευχαριστιακή μετάληψή [Σ.τ.μ.: με την έννοια της κατανάλωσης] της· στο πάθος αυτό αντί ν' απολαμβάνουμε τα βρώματα «εν τω Θεώ» και το Θεό διαμέσου αυτών, θέλουμε να χαιρόμαστε τα βρώματα καθ' εαυτά, εκτός του Θεού. Αντί η χρήση των τροφών να λειτουργεί ως υπόβαθρο ανόδου του ανθρώπου προς τον Θεό, καταλήγει ν' αποτελεί φράγμα μεταξύ του γαστρίμαργου και του Θεού.

Ευχαριστώντας το Θεό για την τροφή που του παρέχει, ο άνθρωπος αγιάζεται και εξαγιάζει ιδιαίτερα τις λειτουργίες της θρέψης με τις οποίες έχει προικιστεί: τρέφεται κατ' αυτό τον τρόπο με το Θεό ταυτόχρονα με το ψωμί και συνεπώς η διατροφή του αποβαίνει διττά πηγή ζωής. Αγιάζει συγχρόνως τις τροφές που εισάγει στο σώμα Του (Α' Τιμ. 4, 5), και διαμέσου των βρωμάτων τον κόσμο, τον οποίο ενώνει με το Θεό, σύμφωνα προς την εκφρασθείσα βούληση του ιδίου στον πρώτο άνθρωπο. Αντίθετα, η γαστριμαργία χωρίζει από το Θεό τον άνθρωπο και από αυτόν τα υπόλοιπα δημιουργήματα. Αντί ν' αποκαλύπτουν το Θεό (ο Αγιος Ισαάκ κάνει λόγο για τον «εωρακότα εν τη ιδία τροφή τον εαυτού Κύριον»), αντί να διαπερνώνται [Σ.τ.μ.: όντας διαυγείς] από τις ενέργειές Του, να υπηρετούν τη δοξολογία του Θεού και τη θέωση του ανθρώπου, οι τροφές γίνονται εμπόδιο, και για τον άνθρωπο και για τον κόσμο, στη συνάντηση με το Θεό, εξαιτίας του προπατορικού αμαρτήματος. Παύουν λοιπόν να είναι πηγή της ζωής, καθώς διακόπτεται η σύνδεσή τους με την πηγή της Ζωής, αφού χάνουν την πνευματική εντελέχειά τους με τη διαστροφική χρήση τους από τον άνθρωπο. Τελικά αποβαίνουν γι' αυτόν αρχή του θανάτου, έστω

κι αν πιστεύει ότι εξασφαλίζει τη ζωή του μ' αυτές (Ισαάκ Σύρος, Λόγος).

Υπό το φως των συγκεκριμένων θεολογικών και ανθρωπολογικών παρεπόμενων το πάθος της γαστριμαργίας εμφανίζεται σοβαρότερο απ' όσο θα μπορούσε να φαίνεται με μια πρώτη ματιά. Ορισμένοι Πατέρες μάλιστα φθάνουν στο σημείο να βλέπουν σ' αυτό την πηγή του προπατορικού αμαρτήματος (Ιωάννης Σιναϊτης, Κλίμαξ – Ιωάννης Κασσιανός, Conlationes – Καλλίνικος, Βίος Υπατίου – Ισαάκ Σύρος, Λόγος – Nil Sorsky, Regle). Πραγματικά, τρώγοντας από τον καρπό του δέντρου, το οποίο ο Θεός τού είχε απαγορεύσει ν' αγγίξει, ο Αδάμ θέλησε ν' απολαύσει έξω από το Θεό το βρώμα αυτό, το οποίο συμβολίζει και αντιπροσωπεύει τον αισθητό κόσμο καθολοκληρία (Μάξιμος Ομολογητής, Προς Θαλάσσιον). Η γαστριμαργία από την αρχική της έκφανση, εκφράζει σαφώς ότι απεργάζεται μια διάσπαση, ένα χωρισμό του ανθρώπου από την κοινωνία του με το Θεό και σημαίνει την απώλεια της θείας κοινωνίας για τον άνθρωπο, και για τον κόσμο συνολικά μέσω αυτού. Η βαρύτητα του πάθους αποκαλύπτεται επίσης μέσα από το γεγονός ότι είναι ένας από τους τρεις πειρασμούς που ο Διάβολος υποβάλλει στο Χριστό μέσα στην έρημο (Ματθ. 4, 3). Με την αντίστασή του και την απόκρουση του πειρασμού, ο Χριστός, ο Νέος Αδάμ αποκαθιστά την κοινωνία που ο πρώτος Αδάμ είχε διακόψει μεταξύ ανθρωπότητας και Θεού και, επομένως, μεταξύ κόσμου και θεότητας. Με την αντίθεσή του στο διάβολο, με το βιβλικό λόγο «ουκ επ' άρτω μόνω ζήσεται άνθρωπος, αλλ' επί παντί ρήματι εκπορευομένω δια στόματος Θεού», ο Χριστός επιστρέφει στον άνθρωπο το αληθινό κέντρο του. Δε λέγει να μη τρέφεται ο άνθρωπος με ψωμί, αλλά δείχνει την αναγκαία σχέση την οποία οφείλει να διατηρεί με το Λόγο. Καταγγέλλει και ακυρώνει τους διαχωρισμούς και την ειδωλολατρία, που το αμάρτημα είχε εισαγάγει και θεραπεύει την ανθρώπινη φύση που είναι το θύμα της αμαρτίας. Επιτέλους απελευθερώνει την ανθρωπότητα από την τυραννία, στην οποία ο διάβολος με τη μεσολάβηση του συγκεκριμένου πάθους, την οδήγησε να υποταχθεί μετά το παράπτωμα των προπατόρων.

Η γαστριμαργία αξιολογείται από τους Πατέρες ως νόσος (Δωρόθεος Γάζης, Διδασκαλία – Ιωάννης Κασσιανός, Conlationes): η εξονυχιστική μελέτη απ' όλες τις πλευρές και ιδιαίτερα ο λόγος ότι συνιστά διαστροφή της φυσικής και φυσιολογικής χρήσης τής τροφής, εξηγούν το «γιατί». Ο Άγιος Ιωάννης Κασσιανός για παράδειγμα λέγει αναφερόμενος στις τρεις μορφές αυτού του πάθους, που έχει περιγράψει, ότι υπάρχουν εκεί τρεις εστίες νόσων τής ψυχής τόσο φοβερές, που μοιάζουν να ζουν πολυάριθμες, πολυπληθείς. Αντιλαμβανόμαστε επίσης ότι είναι δυνατόν να θεωρηθεί από τους Πατέρες ως μορφή αφροσύνης και μανίας (Θεοδώρητος Κύρου, Περί προνοίας – Μάξιμος Ομολογητής, Αγάπης Εκατοντάς). Ο Αγιος Δωρόθεος Γάζης εξάλλου χρησιμοποιεί ως συμπληρωματικό επιχείρημα την ίδια ρίζα, που έχουν τα δύο προσηγορικά ουσιαστικά: «λαιμαργία» και «γαστριμαργία». Λέγει: «Μαργαίνειν λέγεται παρά τοις έξω [Σ.τ.μ.: Εννοεί τους θύραθεν συγγραφείς, δηλ. τους εκτός χριστιανικού κόσμου] το μαίνεσθαι [Σ.τ.μ.: Γίνομαι έξω φρενών, βγαίνω από τον

εαυτό μου], και μάργος λέγεται ο μαινόμενος. Όταν μεν ουν γίνεται η νόσος εκείνη και η μανία τινί περί το πληρούσθαι την γαστέρα, τότε λέγεται γαστριμαργία παρά το μαργαίνειν, ο εστι μαίνεσθαι, την γαστέρα. Όταν δε γένηται περί μόνην την ηδονήν του λαιμού, καλείται λαιμαργία παρά το μαργαίνειν τον λαιμόν».

Η γαστριμαργία θεωρείται νόσος και μανία όχι μόνο λόγω των διαθέσεων και των στάσεων, που αποκαλύπτει σ' ό,τι αφορά τις θεμελιώδεις εκφάνσεις της, αλλά και εξαιτίας των πολυάριθμων και πολυεπίπεδων παθολογικών συνεπειών.
Εκτός του ότι η γαστριμαργία τυραννεί τον άνθρωπο, τον αποξενώνει με την επιθυμία και την ηδονή του εσθίειν, τον καθιστά μη διαθέσιμο για το Θεό και τον απομακρύνει από το κέντρο του, έχει πολλές ανεπιθύμητες ενέργειες στον ψυχικό βίο, ενώ ταυτόχρονα θέτει σε κίνδυνο την υγεία του σώματος του (Βασίλειος Καισαρείας, Όροι κατά πλάτος. Ομιλία περί νηστείας).

Οι άγιοι ασκητές παρατηρούν καταρχήν ότι η ασωτία στις τροφές και τα ποτά (όποια κι αν είναι αυτά) στερούν το νου από την ενέργεια (Βασίλειος Καισαρείας, Όροι κατά πλάτος. Ομιλία περί νηστείας) και την οξύτητα (Βασίλειος Καισαρείας, Ομιλία περί νηστείας), τον βαραίνουν (Δωρόθεος Γάζης, Διδασκαλία – Καλλίνικος, Βίος Υπατίου – Βασίλειος Καισαρείας, Ομιλία Περί νηστείας – Ισαάκ Σύρος, Λόγος 26), τον βυθίζουν σε κατάσταση σκότους (Ισαάκ Σύρος, Λόγος 26), χαύνωσης, αναισθησίας και ύπνου (Ισαάκ Σύρος, Λόγος 26), συνέπειες που αντανακλώνται στην ψυχή καθολοκληρία. «Υπό πλήθους βρωμάτων βαρούμενον το σώμα δειλόν τινα και δυσκίνητον τον νουν απεργάζεται», σημειώνει ο Αγιος Διάδοχος Φωτικής. Μια τέτοια κατάσταση δυσχεραίνει την πτήση [Σ.τ.μ.: Ισοδύναμα: έξοδος] του νου προς τα πνευματικά, τον εμποδίζει να διεξάγει τον ασκητικό αγώνα όπως πρέπει, δυσκολεύει την προσευχή (Ευάγριος, Περί Προσευχής - Ισαάκ Σύρος, Λόγος 26), γίνεται πρόξενος ακηδίας (Ισαάκ Σύρος, Λόγος 34) και εξασθενεί τον άνθρωπο σημαντικά. Ο Αγιος Ισαάκ γράφει ότι «και τότε το ήμισυ της δυνάμεως αυτού εξασθενεί, ώστε ειπείν και του πρώτου σκοπού τής ελπίδος αυτού επιλαθέσθαι, και προ του εισελθείν εις τον αγώνα, ευρίσκεται χωρίς αγώνος υπεύθυνος [Σ.τ.μ.: Χαμένος, υποταγμένος, νικημένος]. Και χωρίς καμάτου των εαυτού [Σ.τ.μ.: Διάβαζε: "εαυτού"] (sic) εχθρών υπεύθυνος γίνεται υποκάτωθεν του θελήματος του ατόνου της σαρκός».

Μια τέτοια διάθεση έχει επιπλέον ως αποτέλεσμα να παρασύρει όλες τις δυνάμεις του προς τα κάτω, προσανατολίζοντας κατά πρώτον τις επιθυμίες του προς τις σαρκικές μέριμνες. Όλα τα πάθη, εκ των οποίων ιδιαίτερα το συγκεκριμένο, παρατηρεί ο Αγιος Μάξιμος «συνδεσμούσι τον νουν τοις υλικοίς πράγμασι και κατέχουσιν αυτόν εις την γην, λίθου δίκην βαρυτάτου αυτώ επικείμενα· φύσει όντα αυτόν πυρός κουφότερον και οξύτερον!». Ο Αγιος Γρηγόριος Νύσσης, από την πλευρά του, υπενθυμίζει τον άνθρωπο, «τον παχύ την διάνοιαν και κάτω βλέποντα» και διαπιστώνει για το υποκείμενο της μελέτης του: «μόνη τη γαστρί και τοις μετά

γαστέρα ζων, απηλλοτριωμένος δε της ζωής του Θεού».

Ο νους, βεβαρυμένος και ασθμαίνων, χάνει την ικανότητα της διάκρισης (Ιωάννης Κασσιανός, De institutes coenobiorum – Ισαάκ Σύρος, Λόγος 26.69) ή τουλάχιστον αυτή αλλοιώνεται και ελαττώνεται στην κατάσταση αυτή. Η ανάγκη του εσθίειν και η χαύνωση που προκύπτει από αυτό εμποδίζουν ιδιαίτερα τον άνθρωπο να θεωρεί τα απλά πράγματα της πίστης, παρατηρεί ο Αββάς Ποιμήν, οι κρίσεις του χάνουν τη λεπτότητά τους· γίνεται ανίκανος να σκέπτεται με οξυδέρκεια· ο Αγιος Ιωάννης Κασσιανός σημειώνει ο νους του φέρεται ως μεθυσμένος, ασταθής και τρικλίζων.

Η παράχρηση της τροφής και του ποτού προκαλεί επιπλέον, όπως επισημαίνουν οι Πατέρες, «την ταραχήν των λογισμών» (Ισαάκ Σύρος, Λόγος 26 και 56), η οποία ρυπαίνει και στιγματίζει την ψυχή (Ισαάκ Σύρος, Λόγος 43.69). Πλήθος εμπαθών λογισμών εμφανίζονται στην ψυχή και έρχονται να κηλιδώσουν και να σκοτίσουν το νου (Ιωάννης Σιναϊτης, Κλίμαξ). Ο Αγιος Ισαάκ παρουσιάζει ως αποτέλεσμα της παράχρησης των βρωμάτων τον «νουν ακράτητον και μετεωριζόμενον εν πάση τη γη, φαντασίας ακαθάρτους [...] δια φασμάτων βεβήλων και ατόπων εικόνων, πεπληρωμένων επιθυμίας εν τη ψυχή διαβαινούσης και εν αυτή τη ψυχή τα εαυτής θελήματα αποπληρούσης ακαθάρτως». «Εκείνη [η κοιλία] η εκ του κόρου εμπεπλησμένη», παρατηρεί επίσης, «χώραν έρημον και τετράπυλον των φαντασμάτων των ατόπων ποιεί αυτήν [την καρδίαν]». Επιπλέον δε συμβουλεύει: «Μη βαρύνης την γαστέρα σου, ίνα μη συγχυθή η διάνοιά σου, και έση τεταραγμένος εν τω μετεωρισμώ [...] και η ψυχή σου εσκοτισμένη και τα νοήματά σου τεθολωμένα [έσται]». Ο Αγιος Γρηγόριος Νύσσης (Περί παρθενίας) εξηγεί ότι «αι κατά βρώσιν και κατά πόσιν ηδοναί πλεονάζουσαι των εδωδίμων τη αμετρία ανάγκην εμποιούσι τω σώματι των αβουλήτων κακών, πλησμονής ως τα πολλά τοις ανθρώποις εντικτούσης τα τοιαύτα πάθη. Ως αν ουν μάλιστα γαληναίον ημίν διαμένοι το σώμα, μηδενί των εκ του κόρου παθημάτων επιθολούμενον, προνοητέον της εγκρατεστέρας διαγωγής μέτρον και όρον της απολαύσεως ου την ηδονήν αλλά την εφ' έκαστον χρείαν ορίζειν».

Αναπόφευκτα η γαστριμαργία ανοίγει έτσι την πόρτα σ' ένα πλήθος παθών και τα αναπτύσσει (Αμμωνάς, Διδάγματα – Ισαάκ Σύρος, Λόγος 26)· γι' αυτό το λόγο οι Πατέρες έφθασαν στο σημείο να τη θεωρούν ως μητέρα όλων των παθών (Αμμωνάς, Διδάγματα – Μάξιμος Ομολογητής, Προς Θαλάσσιον - Ιωάννης Σιναϊτης, Κλίμαξ – Βασίλειος Καισαρείας, Ομιλία Περί Νηστείας – Ιωάννης Χρυσόστομος, Περί Παρθενίας – Γρηγόριος Μέγας, Moralium liber – Nil Sorsky, Regle) και πηγή όλων των κακών (Δωρόθεος Γάζης, Διδασκαλία 15 - Καλλίνικος, Βίος Υπατίου). Ο Αγιος Ιωάννης της Κλίμακος παραθέτει ένα μακρύ κατάλογο των απογόνων του κάθε πάθους, όπου στα πλαίσια μιας προσωποποίησης θέτει τη γαστριμαργία να λέγει: «Υιός μου πρωτότοκος, πορνείας υπουργός· εκείνου δε δεύτερος, σκληρότης καρδίας· ο ύπνος τρίτος· θάλασσα λογισμών κύματα μολισμών βυθός αγνώστων και αρρήτων

ακαθαρσιών εξ εμού εκπορεύονται. Εμαί θυγατέρες οκνηρία, πολυλογία, «παρρησία» [Σ.τ.μ.: Η αδιάκριτη και ελευθερόστομη ομιλία με πρωτεύον στοιχείο τη θρασύτητα], γελωτοποιία, ευτραπελία, αναλογία, σκληροτραχηλία, ανηκοΐα [Σ.τ.μ.: Ανυπακοή], αναισθησία, αιχμαλωσία [Σ.τ.μ.: Η υποδούλωση στα πάθη], μεγαλοψυχία [Σ.τ.μ.: Η εξωτερικευμένη καύχηση και ο κομπασμός], θρασύτης, φιλοκοσμία, ην διαδέχονται προσευχή ρυπαρά και ρεμβασμοί λογισμών, πολλάκις δε και συμφοραί ανέλπιστοι και απροσδόκητοι, αις προσωμίλησεν ανελπιστία [Σ.τ.μ.: Η απελπισία], η πάντων χαλεπωτέρα». Αλλού ο ίδιος σημειώνει ότι το πάθος οδηγεί στην ξήρανση των αγίων δακρύων της μετάνοιας. Η γαστριμαργία, όμως, εισάγει κυρίως και αμεσότερα στο πάθος της πορνείας, όπως αμυδρά μπορέσαμε να δούμε στα προηγηθέντα κείμενα (Για τη συγκεκριμένη σχέση, βλέπε για παράδειγμα: Μάξιμος Ομολογητής, Αγάπης εκατοντάς – Ιωάννης Σιναϊτης, Κλίμαξ – Ιωάννης Κασσιανός, Conlationes, De institutes coenobiorum – Βαρσανούφιος, Επιστολή 503, Ισαάκ Σύρος, Λόγος 26 – Nil Sorsky, Regle)

(*) Η συγκεκριμένη διάκριση γίνεται από το ΔΩΡΟΘΕΟ ΓΑΖΗΣ, ο οποίος ονομάζει λαιμαργία την πρώτη μορφή του πάθους, ενώ χαρακτηρίζει ως γαστριμαργία κυρίως τη δεύτερη (Διδασκαλία, 15, 161). Ο Αγιος ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ προσθέτει μία ακόμη μορφή, την οποία εντάσσει στην πρώτη ομάδα, (Conlationes, 5,11. De institutis coenobiorum, 5, 23), την επιθυμία να επισπευσθεί η ώρα του γεύματος. Ο ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΜΕΓΑΣ, (Moralium liber, 30, 18), από την πλευρά του, διακρίνει πέντε τρόπους εκδήλωσης του πάθους της γαστριμαργίας. Απ' αυτές ο πρώτος αντιστοιχεί στην πρώτη μορφή που αναφέρει ο Αγιος Ιωάννης Κασσιανός, ενώ οι υπόλοιποι τέσσερεις είναι δυνατόν να ενταχθούν στις δυο μεγάλες ομάδες που διακρίνει ο Αγιος Δωρόθεος.

(Απόσπασμα από το βιβλίο «Η ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ: Εισαγωγή στην ασκητική παράδοση της Ορθοδόξου Εκκλησίας», JEAN CLAUDE LARCHET (*), Εκδόσεις «Αποστολική Διακονία», Μετάφραση: ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΟΥΛΑΣ)

(*) Ο Jean Claude Larchet γεννήθηκε το 1949 στη βορειοανατολική Γαλλία. Διδάκτωρ Φιλοσοφίας και διδάκτωρ Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Στρασβούργου, είναι συγγραφέας δεκαπέντε βιβλίων και πολυάριθμων άρθρων που αφορούν τη θεολογία και την πνευματικότητα των Πατέρων της Εκκλησίας, τα οποία μεταφράστηκαν σε δώδεκα γλώσσες. Θεωρείται ως ένας από τους κορυφαίους Ορθόδοξους πατρολόγους και ένας σημαντικός εκφραστής της Ορθοδοξίας στην Ευρώπη. Ζει και εργάζεται ως καθηγητής στη Γαλλία. Διευθύνει, σε δύο γαλλικούς εκδοτικούς οίκους, μία συλλογή βιβλίων αφιερωμένων σε σύγχρονους πνευματικούς της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονται ο γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής, ο γέροντας Παϊσιος, ο γέροντας Εφραίμ Κατουνακιώτης, ο γέροντας Χαράλαμπος, ο γέροντας Πορφύριος.

ΣΧΕΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

Η θεραπευτική της γαστριμαργίας: Η εγκράτεια (Jean Claude Larchet)